

UJÆVN OVERSÆTTELSE AF AMERIKANSK FILOSOFIS ENFANT TERRIBLE

Richard Rorty
Filosofi og socialt håb
Klim, 2016
360 sider, 299.95 kr

Forlaget Klim har for nylig udgivet den amerikanske filosof Richard Rortys (1931-2007) bog *Philosophy and Social Hope* fra 1999 i dansk oversættelse som *Filosofi og socialt håb*. Beslutningen om at gøre dette er ganske velvalgt. Da han levede, var Rorty nok den eneste amerikanske filosof, som var bare lidt kendt uden for snævert akademiske kredse, samtidig med at han var en provokerende skikkelse, som forstod at ruske op i sine filosofikollegers selvforståelse med sin skarpe kritik af deres måde at bedrive filosofi på. Selv om Rorty var opdraget i den såkaldt analytiske tradition, udviklede han på sine ældre dage en stærk interesse for kontinental filosofi, og har nok gjort mere end nogen anden for at bygge bro over den til tider nærmest uoverstigelige kløft mellem disse to filosofiske traditioner. Samtidig er han også nærmest eneansvarlig for at vække den amerikanske pragmatist John Deweys (1859-1952) filosofi til live igen, ved at gøre ham til den store inspirationskilde bag det vedholdende angreb på mange mainstreamfilosoffers måde at filosofere på, hvilket gjorde Rorty til amerikansk filosofis *enfant terrible*. Det er altså på mange måder tale om en spændende og indflydelsesrig filosof, som Klim her har valgt at oversætte. Og beslutningen om at oversætte lige præcis *Filosofi og socialt håb* er også yderst fornuftig, idet artikelsamlingen ikke blot er lettilgængelig, men også giver et bredt indblik i de mange forskellige sider af Rortys tænkning.

I det indledende selvbiografiske essay "Trotskij og de vilde orkideer" kan man således læse om, hvordan Rortys provokerende påstand om, at filosofi kun er relevant for private formåls skyld og ikke for en bredere offentlighed, har sin oprindelse i hans egen indre kamp for at forene sine veludviklede æstetiske tilbøjeligheder (de vilde orkideer) med den forpligtigelse til at kæmpe for social retfærdighed, som hans socialitiske forældre indprentede i ham fra barnsben af (Trotskij). Efter dette selvbiografiske indslag følger en række essays, som gør rede for Rortys forståelse af hans egen filosofi, pragmatismen, som en anti-essentialistisk og anti-dualistisk be-

vægelse, der forkaster al tale om tingenes evige natur eller essens og relativiserer alle absolutte distinktioner mellem indre og ydre, subjekt og objekt, fænomen og virkelighed, pligt og klogskab, følelse og fornuft osv. Det er også her, at baggrunden for bogens titel udfoldes. Rortys kongstanke er, at filosoffer bør beskæftige sig med at artikulere et socialt håb, sådan som hans store helt Dewey mente, snarere end med det håbløse, traditionelle forsøg på trænge bag om fænomenerne til virkelighedens inderste kerne. Efter disse til tider lidt tunge, teoretiske essays følger en række lettere tilgængelige ”anvendelser af pragmatismen”, hvor Rorty diskuterer så forskellige emner som restsystemet, uddannelse, Umberto Ecos fortolkningsteori, religionens rolle i det offentlige liv og Heideggers nazisme. Det er alt sammen spændende og velskrevet.

Den sidste del af bogen udgøres af en række politiske og samtidsdiagnostiske tekster, hvor Rorty både diskuterer Derridas problematiske forhold til Karl Marx, globaliseringen som politisk udfordring, den akademiske venstrefløjs mangler, samt fremtidsudsigten for det sociale håb, som han mener, bør drive filosofien. Hvad dette sidste angår, er det forbavsende at se, hvor desillusioneret han i bund og grund var, hvad angår fremtidsudsigterne for hans elskede ideal om et egalitært og klasseløst demokratisk samfund. I det afsluttende efterord om ”pragmatisme, pluralisme og postmodernisme” spår han således resigneret, at der om 100 år sandsynligvis ”vil være meget få mennesker, der nogensinde vil have hørt om frihedsorganisationer, en fri presse og demokratiske valg” (s. 310). Selv om hans kongstanke var, at filosofien burde lade sig inspirere af et socialt håb, var der altså tale om et lettere paradoksalt håb, som Rorty i sidste ende ikke mente havde nogen gang på jorden. En slags pragmatisk *credo quia absurdum*.

Oversættelsen er ledsaget af et oplysende efterskrift af oversætteren selv, gymnasielektor Michael Vernersen, som på pædagogisk vis ikke blot opsummerer kernen i de enkelte essays, men også relaterer dem til Rortys øvrige værker. Selv om det er let at overse, er der faktisk tale om en oversættelse i udvalg, idet der er udeladt tre små essays. Umiddelbart virker denne beslutning umotiveret. Selv om deres indhold i nogen grad overlapper med de oversatte essays, er de udeladte essays ganske korte, og nu hvor Trump (som Vernersen selv kort nævner i sit efterskrift) er blevet valgt til USAs næste præsident, er det især en skam, at essayet ”Looking Backwards from the Year 2096” er udeladt, idet Rorty på halvprofetisk vis her forudsiger, at en Trump-agtig figur vil gribe magten omkring 2014 og indvarsle 30 ”Dark Years”, som

man i 2096 vil se tilbage på med forbavselse og forundring.

Hvad angår selve oversættelsen, fungerer den i det store og hele fint. Den lider dog af et par svagheder. For for det første kan man diskutere, om det ikke ville være mere mundret at oversætte det hyppigt optrædende "appearance" til "fænomen" snarere end "tilsynkomst", ligesom det virker ubehjælpeligt at oversætte "corollary" til det knudrede 'korollar' snarere end "naturlig konsekvens" eller lignende. Dernæst er der flere steder, hvor citater på forvirrende vis pludselig holder op med at være indrykkede og i stedet smelter sammen med den almindelige brødtekst (f.eks. s. 64 og s. 310).

Endelig, og mest alvorligt, så er der simpelthen alt for mange steder, hvor oversættelsen er direkte forkert og meningsforstyrende. På side 30 bliver "commands moral allegiance" for eksempel til "behersker moralsk lydighed", mens det retteligt burde være "afkræver moralsk lydighed". På side 41 bliver "all the people among whom I had grown up" til "alle dem, der var vokset op sammen med mig", mens det burde være "alle de (voksne) som jeg voksede op iblandt". På samme vis bliver "as were their counterparts in France and Latin America" til "som det ville være sket for deres franske og latinamerikanske modstykker", mens det burde være "som det rent faktisk skete for deres franske og latinamerikanske modstykker" (s. 53). Andre steder bliver "before" til "før" i stedet for det korrekte "overfor" (s. 91), "futile" bliver til "flygtig" snarere end "lige gyldig" eller "nytteløs" (p. 102), mens "willingness" bliver til "velvilje" i stedet for "villighed" (p. 132). Helt grelt bliver det dog, når "troubled students" bliver til "forstyrrede elever" i stedet for "anfægtede elever" (p. 149), eller "Dewey's failures of prescience" bliver til "Deweys før-videnskabelige fejltagelser", selv om det burde være "Deweys manglende forudseenhed" (s. 156), ligesom det er svært at forstå, hvordan "betray" kan blive til "røber", når det burde være "forrhåder" eller "svigter" (p. 186). Allermest forstyrrende er det dog, når "claim" over en hel side bliver oversat til "påstand" i stedet for det i konteksten korrekte "krav" eller "fordring" (s. 188); når "gaybashing is against God's will" bliver til "vold mod homoseksuelle er i orden" (s. 216); når "he seems unwilling to admit" bliver til "hans synes ufrivilligt at medgive" snarere end "han synes ikke at ville medgive" (s. 219); når "as he least wanted them read" bliver til "som han i det mindste ønskede, de skulle læses" i stedet for "som han mindst af alt ønskede, de skulles læses" (s. 245); og når "attempts to raise the consciousness of migrants" bliver til "forsøg på at øge bevidstheden om migranter" snarere end "forsøg på at gøre migranter mere bevid-

ste" (s.278). Det er simpelthen ikke godt nok.

Når det er sagt, så er det dog vigtigt at understrege, at store dele af oversættelsen fungerer fint, og for dem, som ikke er i stand til at læse Rorty på engelsk, skal der herfra derfor lyde en varm opfordring til at give sig i kast med et af denne fascinerende filosofers mest tilgængelige og bredtfaavnende værker.

Martin Ejsing Christensen